

הארץ

תרבות וספרות

"הארץ" קרא לה "צעידת הייאוש" — יציאת ורשה של וילהלם ריפל

בשנת 1936 הגה ד"ר וילהלם ריפל, רביזיוניסט יהודי מוורשה, את הרעיון של מסע רגלי המוני לארץ ישראל. מעשרת אלפים היהודים שקיווה לגייס למסע נענו קצת יותר ממאתיים, שהתייצבו במדי חאקי וכובעים כחולים, מלווים בקרון לעזרה ראשונה, מטבח והמון סקרנים שליוו את השיירה. כעבור לא יותר מ-16 קילומטר מוורשה פיזרה המשטרה את המצעד בכוח, כשחלק מהצועדים, כולל ריפל, קראו לשוטרים "רוצחים!" ו"עורה ישראל"

יעקב שביט

05 באפריל 2023

התראות במייל 

"עשרת אלפים עולי רגל מפולין לארץ ישראל בהנהגתו של הד"ר ריפל עתידים בקרוב לצאת לדרך", בישר "הארץ" ב-19 בפברואר 1937, בהסתמך על הסוכנות הטלגרפית הארץ ישראלית (סט"א), והוסיף: "ריפל הגיש בקשה לשלטונות פולין לתת לו רישיון בכתב לארגון השיירה של עולים ברגל לא"י, הוא מבטיח, שעם מתן הרישיון ועם הוראות מתאימות למשטרה יקבל עליו שוב לעמוד בראש שיירה עצומה של 10 אלפים עולים ברגל המצפים בכיליון עיניים לתהלוכה נהדרת זו לא"י".

בחודשים הבאים עקבה העיתונות היהודית (וגם הפולנית) בסקרנות אחרי ההכנות ל"מארש" הגדול, והעיתון "דער מאמענט" כתב שאמנם מכנים את ריפל אבנטוריסט אבל הרפתקאות מעין אלה מולידות לפעמים התרחשויות

כבירות. לאמיתו של דבר, נראה שלריפל לא היתה אפילו תוכנית על הנייר והוא הוליך שולל את ההולכים אחריו. לשלטונות אמר שמטרת המצעד היא להפעיל לחץ על ממשלת בריטניה לפתוח את שערי הארץ לעלייה גדולה.

קודם לכן, ב-19 בנובמבר 1936, תיאר העיתון את המצעד המתוכנן כ"מצעד סימבולי". "הארץ" קרא לו "צעידת הייאוש". ריפל מצדו הודיע בסוף מאי שקיבל מממשלת פולין רישיון לצאת למסע לארצות הברית בראש מאה רוכבי אופנוע כדי לעורר את היהודים לפעול לעליית המונים מפולין לארץ.

רק מעט ידוע על וילהלם ריפל. הוא היה עורך דין וקצין לשעבר בצבא הפולני. ד"ר יעקב ליטמנוביץ, ראש המטה הארצי של "ברית החיל" בפולין, מתאר אותו כאדם גבה קומה ורחב גרם שלא דיבר עברית או יידיש וגם לא ידע דבר על יהדות. בשנת 1936 הוא הקים רשימה קיקיונית בשם "חזית יהודית צעירה" שהתמודדה בבחירות להנהגת קהילת ורשה וזכתה בקומץ קולות.

אחרי הכישלון הזה פנה ריפל לדרך חדשה. הוא הקים ארגון בשם "חזית הנוער היהודי" והבטיח לגייס גדודים לכיבוש ארץ ישראל. וכך, אחרי חודשים של תעמולה, נענו בסוף יולי 1937 יותר ממאתיים איש ואשה לקריאה לצאת למסע הרגלי מפולין, דרך צ'כוסלובקיה, אוסטריה ואיטליה, לארץ ישראל. במדי חאקי וכובעים כחולים הם יצאו לדרך, מלווים בקרון לעזרה ראשונה, מטבח והמון סקרנים שליוו את השיירה. ליד פיאסצ'נו, כ-16 קילומטר מהבירה, נעצר המצעד, אבל ריפל ואנשיו סירבו להישמע לשוטרים שפיזרו את הצועדים בכוח, כשחלקם, כולל ריפל, קראו לעברם "רוצחים!" ו"עורה ישראל". רבים מהם נעצרו וריפל נשפט ונידון לקנס של 300 זלוטי.

חיים לזר-ליטאי, מפקד "ברית החיל" בפולין, תיאר את היוזמה כ"דחיקת הקץ" ש"מצאה הד אצל אנשים שלא רצו להתחשב בתנאים האובייקטיביים, בפרט בין מחוסרי העבודה ברחוב היהודי". יצחק טבנקין, ששמע על ה"מצעד" מפי שליח של הקיבוץ המאוחד בפולין, רשם בפנקסו: "קשה לתאר את ההתלהבות אשר תקפה דווקא את שכבות העם המדולדלות [בפולין]... מטורף רביזיוניסטי... הכריז בבוקר בהיר אחד כי המחנה שלו יוצא ברגל לארץ ישראל. יותר מאלף בחורים נענו להצעתו המטורפת... צעדו בתהלוכה ברחובות ורשה [עד] אשר פיזרה אותם המשטרה".

מה עורר את ריפל? אולי שמע על היוזמה של משה קריבושין (גלילי), ארץ-ישראלי שלמד רפואה באיטליה ובתמיכת פעילים רביזיוניסטים ובהסכמת ז'בוטינסקי רכש בפיראוס ספינה קטנה, עליה עלו 16 או 13 עולים והיא הפליגה לדרכה בתחילת מארס. הספינה, שאת רוב ההפלגה עשתה בעזרת מפרשים, הצליחה להגיע לנמל חיפה ב-13 באפריל ולהוריד את נוסעיה לחוף. ההפלגה הזאת פתחה את מפעל ההעפלה של התנועה הרביזיוניסטית שקיבל את השם "אף-על-פי".

כך או כך, תוכניתו של ריפל לא היתה להבריח לארץ קבוצות של מעפילים אלא ללכת בגדולות. הכישלון ביולי לא ריפה את ידיו והוא המשיך לאסוף תומכים וכספים ולהפיץ כרוזים ל"צעירי יהודה" שהסתיימו בקריאות "יחי מצביא האומה, זאב ז'בוטינסקי" ו"יחי מפקד החזית, העברי הצעיר וילהלם ריפל". הוא גם ניסה לשכנע שוב את "ברית החיל" לשתף אתו פעולה, ללא הצלחה.

לבסוף הוא מצא לו שותף: השבועון "מרקוריוש פולסקי", שבועון לאומני קיצוני ואנטישמי שהופיע בשנים 1933-1939. הוא פירסם בו מנשר לחיילים יהודים

בצבא הפולני. שבוע אחר־כך הוא התראיין לשבועון, שתיאר אותו כ"עורך הדין וילהלם ריפל אשר יוציא את היהודים לארץ המובטחת". המראיין תיאר אותו כ"גבר גבוה רחב כתפיים, יציבה זקופה כשל חייל", אבל פניו "גלויות וכנות. מעיניו האפורות השקטות מבצבץ מרץ ורצון עז... הוא אינו תועמלן כלל. במבט ראשון אפשר לראות שהוא יודע מה רצונו ויודע להפוך את כוונותיו למעשים. אנשים כאלו לא נוהגים לסגת נוכח מכשולים. הם שוברים אותם וממשיכים הלאה". עוד כתב המראיין שריפל ושני מלווייו הם היהודים היחידים שפגש שאין להם תסביך נחיתות או תסביך של מגלומניה וטוענים שאפשר לבקר את היהודים בלי להיתפש כאנטישמי. הוא שמע ממנו "דברים מדהימים" על הדרך להביא ליציאת היהודים וכי המצעד של אלפי אוהדים ביולי היה רק הפגנה שמטרתה להכשיר את הקרקע למצעד גדול יותר.

כדי לקנות את לבו של המראיין השמיע ריפל באוזניו טענה הזויה שהפלוטוקרטיה היהודית שמתנגדת להקמת מדינה יהודית היא שמכשילה את המאמצים של יהודי פולין לאחד כוחות ב"תנועת השחרור הציונית". ואמנם הרשים את המראיין שתוכניתו של ריפל "לא רק מפוכחת, אלא אף תואמת בסעיפים רבים את מה ש'מרקוריוש' מטיף לו", כלומר הצורך בהגירה מפולין של לפחות "מיליון יהודים מיותרים".

סופו של החלילן מוורשה היה שהוא לא מצא מי שיילכו אחריו. הוא עבר להתגורר בעיירה קטנה ליד ורשה וכנראה נרצח ב-1940.

בכינוס העולמי של בית"ר בוורשה בספטמבר 1938 אמר ז'בוטינסקי לצירים שהעלו את הרעיון לכבוש את הארץ בכוח הנשק שזו הצעה מופרכת לא פחות מזו שהגה "ריפל להוליך יהודים ברגל מפולין לארץ ישראל", וכי פירוש הדבר

יהיה התאבדות של הציונות. ועם זאת, בסוף 1939, אחרי שהתפרסם "הספר הלבן", הציע ז'בוטינסקי לעשות בכל זאת "מעשה ריפל": להנחית בחופי הארץ רבבות חמושים שישתלטו על מרכזי שלטון. אבל כמו ריפל כך גם ז'בוטינסקי ידע שמדובר יהיה רק ב"ג'יסטה" ולא בפעולה של ממש וחשש שכישלון בעניין זה "ייתקלש לאופרטה".

תודתי לענת זייגל על התרגום מפולנית של הריאיון, ולד"ר דרור שגב.